

DIPLOMAȚIA CULTURALĂ: ABORDĂRI CONCEPTUALE

Elena PINTILEI,
ORCID 0009-0005-1294-4150
**Biblioteca Națională a
Republicii Moldova**

Rezumat: Articolul reliefează fenomenul „diplomația culturală” sau „diplomația între culturi” din punctul de vedere al conținuturilor documentelor internaționale, al activității diplomatice, în corelare cu domeniul cultură. Biblioteca Națională a Republicii Moldova a obținut statutul de membru al Rețelei Globale de Diplomație Publică, în cadrul ediției a 8-a a Asambleii Generale, 19-22 februarie 2023.

Cuvinte-cheie: diplomație culturală, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Rețeaua Globală de Diplomație Publică.

Abstract: This article highlights the phenomenon of "cultural diplomacy", cultural relations of state level from the point of view of existing international documents on diplomatic activity in correlation with the field of culture. The National Library of the Republic of Moldova obtained the status of an associated member of the Global Public Diplomacy Network upon the conclusion of the 8th GPDNet General Assembly, February 19-22, 2023.

Keywords: cultural diplomacy, National Library of the Republic of Moldova, Global Public Diplomacy Network.

Diplomația culturală sau „diplomația între culturi” a existat ca practică de secole. În timp ce termenul de „diplomație culturală” a fost stabilit abia recent, dovezile practicii sale au existat și pot fi văzute de-a lungul istoriei. Exploratorii, călătorii, comercianții, artiștii pot fi considerați exemple vii de „ambasadori informali” sau „diplomați culturali”. De-a lungul istoriei, interacțiunea popoarelor, studierea limbilor străine, acceptarea în comunități a oamenilor de diferitor confesiuni religioase, idei, arte și structuri sociale, au îmbunătățit constant relațiile dintre grupurile interetnice. De exemplu, stabilirea rutelor comerciale, cum ar fi „drumul mătăsiilor”, a permis un schimb frecvent de impresii, cadouri și expresii culturale între comercianții din acea perioadă. Astfel de eforturi de schimb cultural și de comunicare pot fi definite ca exemple timpurii de diplomație culturală.

Începutul cooperării culturale, cât și extinderea relațiilor în domeniul științifico-cultural dintre statele lumii a fost posibilă în mare măsură datorită schimbărilor de natură geopolitică, ce au avut loc la mijlocul anilor '50 ai secolului al XX-lea, când se producea instituționalizarea dialogului cultural dintre statele lumii. Acesta a fost necesar pentru a restabili o cooperare ar-

monioasă și solidară, care a fost știrbită pe parcursul celor două războaie mondiale, și pentru a pune capăt naționalismului agresiv și sentimentului urii dintre popoare. În acea perioadă s-a decis de a crea un mecanism internațional, o organizație ce ar contribui la o deschidere a relațiilor politice încordate prin promovarea culturii, ca mijloc de comunicare. Odată cu crearea sistemului ONU, în 1945, s-a pus în discuție crearea unei baze juridice ce ar contribui la o mai bună colaborare în domeniul cultural și educațional. Tot atunci 20 de state au hotărât să fondeze Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură.

Astăzi Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO) este o agenție specializată a Organizației Națiunilor Unite (ONU), care vizează direct promovarea diplomației culturale și publice, prin propagarea păcii și securității mondiale, prin cooperarea internațională în educație, știință și cultură. Membri UNESCO sunt 193 de state și 11 membri asociați, precum și parteneri din sectorul neguvernamental, interguvernamental și privat. Cu sediul în Paris, Franța, UNESCO deține 53 de birouri regionale și 199 de comisii naționale, care îi facilitează mandatul global. Ca suport important pentru cultura

și știința mondială, activitățile UNESCO s-au extins de-a lungul anilor, pentru a include asistența în traducerea și difuzarea literaturii mondiale, stabilirea acordurilor de cooperare internațională, pentru a asigura promovarea siturilor patrimoniului mondial de importanță culturală și naturală, apărarea drepturilor omului, inegalitatea digitală la nivel mondial și crearea unor societăți de cunoaștere incluzive prin informare și comunicare.

Republica Moldova a devenit membru UNESCO cu drepturi depline în data de 27 mai 1992 și participă la acțiunile UNESCO în domeniul patrimoniului, în cadrul activităților desfășurate sub egida convențiilor la care este parte. Conform principiilor UNESCO, diplomația culturală a fost și rămâne un factor esențial în promovarea valorilor de patrimoniu.

Politicianul și autorul american Milton C. Cummings (1933–2007) definește noțiunea de diplomație culturală contemporană, axând-o pe „schimbul de idei, informații, valori, tradiții, credințe și alte aspecte ale culturii, cu intenția de a promova înțelegerea reciprocă”. Acest schimb cultural poate avea loc în diverse domenii, inclusiv artă, sport, literatură, muzică, știință. Un astfel de schimb implică comunicare și respect între culturile implicate, bazate pe o mai bună înțelegere a valorilor respective și o susceptibilitate redusă la stereotipuri. Scopul unor astfel de acțiuni extinse este de a permite o interacțiune îmbunătățită și cooperare favorabilă între țări, popoare sau națiuni. Prin aceste acțiuni diplomația culturală oferă beneficii pe termen lung, fie că promovează interesele naționale, fie că construiește relații sau îmbunătățește înțelegerea socio-culturală între diferite popoare [2, 4].

Diplomația culturală poate fi descrisă cel mai bine ca „un curs de acțiuni, care contribuie la consolidarea relațiilor culturale, la sporirea cooperării socio-culturale, la promovarea intereselor naționale și nu numai”. Diplomația culturală poate fi practică de sectorul public, fie de sectorul privat sau de societatea civilă [2].

Deși există o conștientizare tot mai mare a faptului că tot mai multe instituții publice culturale din țară realizează și implementează politici de diplomație culturală, prin participarea la diferite inițiative culturale,

târguri de carte/artă/meșteșugărit, festivaluri și concerte, bienale internaționale de artă etc., credem că acest fenomen în Republica Moldova rămâne, în mare parte, insuficient cunoscut și valorificat. Suntem mândri de reușitele instituțiilor publice culturale, aprecierile pentru artiștii noștri peste hotare, aceștia contribuind la crearea unei imagini pozitive a țării. Odată cu dezvoltare și promovarea tot mai variată a turismului, globalizarea relațiilor interinstituționale, sperăm că în Republica Moldova se va dezvolta o abordare structurată la un nivel mai înalt în ce privește diplomația culturală, în așa fel încât clasa politică să conștientizeze că acțiunile de diplomație culturală trebuie să fie finanțate suficient din bugetul de stat. Implementarea acestor deziderate deja a intrat în zona de preocupare a mai multor țări, având drept obiectiv promovarea unei imagini de putere subtilă (soft power), opusă puterii militare (hard power).

Bibliotecile naționale ale lumii, păstrătoare de cele mai valoroase manuscrise și cărți imprimate, sunt un vehicul deosebit de eficient pentru diplomația culturală. Aceste instituții, ca platforme pentru discursul civic în rândul grupurilor de utilizatori, reuesc experiențe împărtășite la nivel global, pentru înțelegerea reciprocă între culturi. Un exemplu viu sunt documentele de patrimoniu de pe lista UNESCO „Memoria Lumii”, păstrare în bibliotecile naționale ale lumii. Aceste publicații valoroase contribuie la consolidarea păcii și schimburile culturale dintre diferite țări și continente. Publicațiile incluse în „Memoria Lumii” cândva au fost editate cu suportul unor persoane fizice sau juridice, au aparținut diferitor popoare, regimuri, autorități, care posibil s-au confruntat, au dus războaie etc. Totodată astăzi aceste documente seculare, fac parte din patrimoniul documentar reprezentativ scris și imprimat al lumii. Un exemplu similar este și biblioteca digitală EUROPEANA, la care este parte și Biblioteca Națională a Republicii Moldova.

Biblioteca Națională a Republicii Moldova (BNRM), în calitate de instituție publică, se află într-o poziție proeminentă pentru a practica diplomația culturală, datorită valorilor pe care le promovează, relațiilor internaționale stabilite pe parcursul a peste 30 de ani, colecțiilor universale pe care le păstrează și le valorifică,

evenimentelor socio-culturale desfășurate, schimbului internațional de publicații cu partenerii. BNRM reprezintă domeniul profesional în diferite organizații profesionale internaționale.

Bazându-se pe experiența instituțională anterioară în materie de diplomatie culturală și publică, în perioada 19-22 februarie 2023, Biblioteca Națională a Republicii Moldova a fost delegată să participe (în persoana subsemnatei) la ediția a 8-a a Asambleii Generale a Rețelei Globale de Diplomatie Public (GPDnet), găzduită de statul Qatar, orașul Doha. La această întrunire BNRM a participat în calitate de candidat al Rețelei Globale de Diplomatie Publică. În zilele de 19-20 februarie 2023, participanții din 22 de țări ale lumii au prezentat bunele practici ale diplomatiei publice și culturale ale statului Qatar în Golful Persic, dar și altele. Subiectele abordate în sesiunile în plen au fost diverse, precum: diplomazia publică și culturală în perioada crizelor; diplomazia publică și culturală în era digitală; diplomazia publică și culturală digitală și securitatea reputației; diplomazia publică și culturală și educația mediatică; diplomazia publică și culturală în relații cu diaspora; politici moderne promovate de diplomazia publică și culturală; diplomazia publică și culturală și promovarea voluntariatului.

Pe parcursul a două zile, au fost prezentate modele de diplomatie culturală care se bazează pe cultură, ca resursă pentru coeziune socială și dialog, văzută mai mult ca o cooperare pe termen lung și împărtășirea valorilor. Pe termen lung popoarele vor permite mobilitatea artiștilor pentru a promova diversitatea culturală, împrumutarea reciprocă a pieselor muzeelor/bibliotecilor pentru a construi o înțelegere comună a trecutului, punerea în comun a experienței pentru a stimula capacitatea industriilor creative sau lansarea de programe lingvistice. S-au discutat inițiativele de diplomatie culturală, care au multiple beneficii pentru promovarea cetățeniei globale. Mai mult decât atât, în fața omogenizării unei culturi globalizate, diplomazia culturală va servi și ca o modalitate de a spori bunurile culturale naționale și locale ale unei țări și de a promova turismul și diversitatea culturală și creativitatea, precum și moștenirea culturală. Toate acestea vor contribui la o parti-

cipare sporită și la sentimentul de a fi parte a societății. Deoarece ponderea economică a sectorului cultural este acum ferm stabilită, s-a menționat că eforturile diplomației culturale pot fi de asemenea valorificate pentru a stimula bunurile culturale și industriile creative ale unei țări, pentru a susține locurile decente de muncă și pentru a evidenția impactul economic al acestora.

O sesiune aparte a fost destinată subiectului „diaspora” și rolul acesteia în promovarea diplomatiei culturale, care ține direct de imaginea țărilor noastre peste hotare. Fără promovarea valorilor culturii naționale, este imposibil să avem un dialog cu conaționalii noștri, aflați în diasporă. Mai multe instituții publice, și nu numai, pot contribui la promovarea și valorificarea culturii naționale în exterior, cu implicarea conaționalilor noștri aflați în diasporă. Cultura este o punte care unește oameni, popoare, țări și națiuni, iar unul din actorii-cheie care crează aceste sinergii sunt misiunile diplomatice ale țărilor noastre, cu sediul în străinătate.

Misiunile diplomatice dezvoltă diplomazia culturală ca o componentă a activității diplomatice, utilizând cultura ca obiect și mijloc de realizare a obiectivelor fundamentale ale politicii externe a statului: crearea unei imagini favorabile a țării, popularizarea culturii și limbilor popoarelor sale. Pentru atingerea acestor obiective, se pot utiliza instrumente, resurse și platforme ca suport informațional veridic, pentru desfășurarea acțiunilor și activităților necesare. Diplomazia culturală este din ce în ce mai prezentă în promovarea valorilor democratice liberale și dezvoltarea „democrației și participării”. Cultura și activitățile culturale pot fi utilizate pentru dezvoltarea participării la procesul de democratizare. Proiectele culturale implementate în diasporă pot fi promovate prin noile mijloace de comunicare în masă, care joacă un rol crucial în diplomazia culturală și pot ajuta la instituirea valorilor democratice. Întrucât actorii culturali interacționează din ce în ce mai mult în mediul online, angajarea lor în democrație și în respectarea drepturilor omului se produce mai ales prin activitatea acestora. Se poate afirma că relațiile culturale sunt actualmente un instrument prin care se încearcă înlocuirea prejudecăților tradiționale în raport cu înțelegerea și coo-

perarea. Cultura a avut și are avantajul de a fi cea valoare pe care cetățenii fiecărui stat o pot împărtăși cu ceilalți. Cetățenii activi, cu precădere tinerii din statele democratice sau în proces de democratizare, înțeleg latura integrativă a culturii și a dialogului cultural în acest proces și în consolidarea sa. Astfel, promovarea, la nivel mondial, a respectului pentru diversitatea și relativitatea culturală are loc prin înțelegerea exhaustivă a culturii. La aceasta se adaugă identificarea și diseminarea obiceiurilor, reprezentărilor, formelor de exprimare, precum și a cunoașterii în toate formele ei, toate acestea reflectând cultura popoarelor. La fel, s-a menționat că, pentru dezvoltarea unor modele ale diplomației culturale, este necesară implicarea tinerilor în construcția unor rețele culturale capabile să susțină valorile fundamentale, precum libertatea individuală, respectul pentru spațiul comun (public) și regulile de bază ale democrației.

În zilele de 21-22 februarie 2023, în cadrul Asambleii Generale GDPnet, ediția 2023, a fost prezentat profilul cultural al Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova și o imprimare video, care pune în valoare activitatea instituției pe segmentul de diplomație publică și culturală. Decizia bordului GDPnet a fost de a accepta Biblioteca Națională a Republicii Moldova în calitate de membru asociat al Rețelei Globale de Diplomație Publică. A fost semnat un acord de colaborare între BNRM și GDPnet. În cadrul acestui acord Biblioteca Națională a Republicii Moldova își asumă responsabilitatea de a se afirma în continuare ca instituție publică care va reprezenta Republica Moldova în cadrul Rețelei Globale de Diplomație Publică.

Referințe bibliografice:

1. DIPLOMAȚIA culturală: promovarea culturii și valorilor europene la nivel mondial. [citată 15.03.2023]. Disponibil: <https://www.europarl.europa.eu/news/ro/headlines/society/20101203STO05908/diplomatia-culturala-promovarea-culturii-si-valorilor-europene-la-nivel-mondial>
2. NEGRU, Mircea. Diplomație culturală prin valorizarea patrimoniului istoric. Tema 1. Introducere. [citată 15.03.2023]. Disponibil: <http://europa2020.spiruharet.ro/wp-content/uploads/2015/05/Europa-2020-Negru-Curs-Tema-1.pdf>
3. REȚEAUA Globală de Diplomație Publică. [citată 15.03.2023]. Disponibil: <https://gpdnet.org/new-home/>
4. ROSCA, Simion. Rolul diplomației culturale în asigurarea securității naționale. [citată 15.03.2023]. Disponibil: [Zhttps://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/136-144_3.pdf](https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/136-144_3.pdf) accesat la 05.03.2023

Luând în considerare informația expusă mai sus, aduc sincere mulțumiri Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova, Ministerului Culturii al Republicii Moldova, Excelenței Sale dlui Iulian Grigoriță, Ambasador al Republicii Moldova în Statul Qatar, și dlui Mihai Neamțu, Consul la Ambasada Republicii Moldova în Statul Qatar, pentru asistența oferită în procesul aderării în calitate de membru asociat al Instituției Publice Biblioteca Națională a Republicii Moldova la Rețeaua Globală de Diplomație Publică. Evenimentul a fost promovat pe conturile de rețele sociale ale BNRM și GDPnet [3].

În concluzie, menționăm că cultura pătrunde din ce în ce mai mult în relațiile internaționale și politicile externe. Diplomația culturală și publică este valorificată de țări pentru a-și promova caracterul distinctiv cultural, sporind astfel diversitatea culturală a lumii, deschizând în același timp calea către cooperare și dialog. Într-o lume globalizată, interconectată, în care țările sunt din ce în ce mai interdependente, diplomația culturală și publică poate fi esențială pentru promovarea păcii și stabilității. Sprijinind înțelegerea reciprocă, încrederea și expunerea la diversitatea culturală, îmbunătățim relațiile internaționale în multe domenii de cooperare. Această formă unică de dialog intercultural are puterea de a consolida și reinnoi cooperarea multilaterală, dincolo de interesele concurente, de a promova bunuri publice globale, abordând în același timp unele dintre problemele stringente ale vremurilor noastre, cum ar fi dezinformarea, inegalitățile sociale, conflictele armate, insuficiența de produse energetice și schimbările climatice pe Terra.